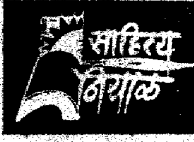

वेंचीक पुंडलीक :

अभ्यासकांक प्रसन्न करपी संपादन

डॉ. सु. म. तडकोडकार

कोंकणी भाशा मंडळान कोंकणी भाशेचे जतनाये खातीर जी तकालस घेतल्या तिका तुळाच ना. आयज मेरेन साहित्यीक आनी संस्कृतीक मळार वावर करून कोंकणी भाशा मंडळान नामना जोडल्याच. खेरीज, एके तरेचें समृद्ध दायजय निर्माण केलां.

ह्या मंडळान कोंकणीचे उदरगती खातीर साहित्यीक बरपावळ उजवाडावन हाडपाचे विवधामी उपक्रम केले. काव्य, कथा, भाशाशास्त्र, इतिहास, समाजशास्त्र अशा विंगड विंगड मळांवेली बरपावळ उजवाडावन अभ्यासकांक मोलादीक अभ्यास-साधनां उपलब्ध करून दिल्यांत.

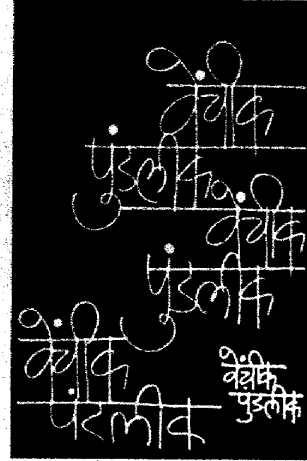
कोंकणी भाशा मंडळान एखाद्र्या बरोवप्याची वेंचीक बरपावळ उजवाडावन हाडपाचो उपक्रम 'वज्रलिखणी'च्या निमतान सुरु केल्लो. कोंकणीचो कुळपुरुस वामन रघुनाथ वर्दे वालावलीकार (शणै गोंयबाब) हांगेले बरपावळीतले वेंचीक वांटे 'वज्रलिखणी' ह्या संपादनांत आयिल्ले. भौ. शांताराम वालावलीकार हांणी ते निमतान कोंकणींतलें एक देखणें संपादन केल्लें.

कोंकणींतलो एक फाकिवंत बरोवपी, पुंडलीक नारायण नायक हांचे वट्ट बरपावळींतलो वेंचीक भाग उजवाडावन हाडपाचो एक तकालसपुराय उपक्रम भाशा मंडळान पर्थून एक फावट केला. ते निमतान 'वेंचीक पुंडलीक' हें प्रसन्न करपी संपादन अभ्यासकांक उपलब्ध जालें, अशें म्हणून दिसता.

'वेंचीक पुंडलीक' पुस्तकांत दोन विभाग आसात. पयल्या विभागांत भौ. नायक हांचे वट्ट बरपावळींतल्यान वेंचून काडिल्लें लिखाण येता. तातूंत 'देंठ', 'माड', 'काणी एका माजराची' आनी 'खेळ' ह्यो चार कथा आसात. 'एका जुंव्यार जंय' ही एकांकी, 'श्री विचित्राची जात्रा' हें नाटक आनी 'रानसुंदरी' हें बालनाटक ह्या विभागांत आस्पावता. वांगडा 'दायज' ही नवलिका, तशेंच 'भुताची परंपरा, परंपरेचें भूत' आनी 'गोंयच्या सैमाची आमचेकडेन इश्टागत' हे दोन निबंदय वाचूंक मेळटात.

ह्या संग्रहांतल्या दुसऱ्या विभागांत साहित्यीक नायक हांणी केल्ले बरपावळिचेर प्रा. भूषण भावे, प्रा. बाळकृष्ण कानोळकार तशेंच प्रा. प्रियदर्शिनी तडकोडकार ह्या समिक्षकांचे लेख आसपावतात.

पयल्या विभागांत चार कथा येतात. कथाकार नायक हांच्यो वट्ट ३४ कथा आशिल्ले तीन संग्रह (पिशान्तर, साहित्य प्रकाशन, मडगांव, १९७७, मुठय, सेवा समिती प्रकाशन, मडगांव, १९७७, अर्दूक, अपुरबाय प्रकाशन, वळवय, १९८९) उजवाडा आयिल्ले आसात. खेरीज, तीन-चार कथा असंग्रहीत आसातच. म्हणटकच चार कथांची वेंचणी तशी सोंपी नाशिल्लीच. 'देंठ' ही आत्मगतता लाबिल्ली कथा. खरें म्हळ्यार ही कथा पुंडलीक नारायण नायक ह्या कोंकणी कथाकाराचें प्रतिनिधित्व करता अशें दिसना. खीणभर अशें दिसता, चार पानांतच सोंपिल्ली ही कथा 'वेंचीक पुंडलीका'ंतल्या पानांची संख्या मतींत दवरून वेंचिल्ली आसुंये. निखटो पानांचो अदमास दवरून कथेची निवड करची आशिल्ली जाल्यार 'हार' ही चार पानांची कथा चलतली आशिल्ली. तिचेय परस 'बळार' ही तीन पानांची कथा मेळटली आशिल्ली. खरें सांगपाचें म्हळ्यार, 'मरण इतलें

सुंदर आसता' ही कथा संपादप्यांक, तांचे संवेदनेक, तांचे जाणविकायेक खंयच स्पर्श करूंक पावलीच ना? कशी? कित्याक? अशे प्रस्न सतायतात. तेच भशेन 'खळ' हे कथेबदला 'कासय' ही कथा वेंचिल्ली जाल्यार कथाकाराच्या भाषाविष्काराचें एक तास अभ्यासकां मुखार येतलें आशिल्लें. 'मरण इतलें सुंदर आसता?' कथेंतलो कथागत अणभव हे कथेचे संहितेक साकार कसो करूंक पावलो? हो प्रस्नय कितलो सुंदर! हे कथेंतली कथागत प्रतिमा होवूय अभ्यासाचो एक विशय जावं येतालो. गोंयच्या खारवी समाजाची जीण वितारपी 'कासय' ही कथा कथाकाराच्या वास्तवताय आनी नैतिकतायेच्या तत्वांकडेन आशिल्ले लागणुकेचो परिचय दिता. 'कासय' कथेंत नैतिकतेचें, कथाकाराच्या दिश्टिकोणाचें संघटनतत्त्व साकारिल्लें आसा, तितलें 'खळ' कथेंत साकारून आयिल्लें आसा अशें म्हणूनशें दिसना. 'माड' कथा गोंयच्या मीन-वेवसायान जी वट्ट समश्रितेचेर हावळ हाडल्या ते वास्तवतेकडेन अंगुलीनिर्देश करपी कथा. कथाकारान ही रचना आशय आनी अभिव्यक्ती हांची अभिन्नताय बरे तरेन परगटायल्या. खेरीज कलात्मक अलिप्ततायेचें बंधनय समाधान दिवपाइतलें पाळिल्लें आसा. देखून ही कथा ह्या संपादनांत आस्पावन घेतली देखून संपादप्यांक देव बरें करूं अशें म्हणून दिसता. 'काणी एका माजराची' कथा बरोवप्याच्या प्रकृतिधर्माचें प्रतिनिधित्व करता अशें दिसना. पूण ही कथा म्हळ्यार एक अर्थपूर्ण आकृतिबंध म्हूण ह्या वेंचीक संग्रहांत आस्पावल्या आसुंये. हे कथेची विशेशताय म्हळ्यार ती तशी संदिग्ध वा भोंगळ जावंक ना. खेरीज, कथासून आंतरिकतायेनच फुलत वता.

नवलिकेचे वेंचणेंतय मात्सो गोंदळ जालासो दिसता. पुंडलीक नायकांत जी वृत्तिची प्रादेशिकताय आसा ती तांच्या कथांतल्यान दिश्टी पडटाच. खेरीज नाट्यपुराय शैली तांच्या लेखनांतल्यान दिसता. ह्या दोनूय गजालिंचें

पुंडलिक तांचे 'दायज' हे नवलिकेंत पडटा. म्हणटकूच तातूंत एके तरेचें 'डुलिकेशन' जाल्लें आसा, अशें म्हणपाक सुवात उरता. देखून हे नवलिकेबदला जर नवलिकाकार नायक हांची 'बाबर' वा 'अच्छेव' हे नवलिकेची निवड जाल्ली जाल्या नवलिकाकाराची व्यक्तिचित्रणां आनी मानवी मनाच्या साबार प्रवृत्तींक आवाहन करपाची तांक ठसठशीतपणान अभ्यासकांमुखार येतली आशिल्ली. नवलिकेच्या रुपकारा संबंदान आमच्या मनांत कांय कल्पना आसात त्यो ह्या नवलिकाकारान कांय प्रमाणांत हालोवपाचो यत्न केलो, ते विशिंची वळख अभ्यासकांक जावंक पावतली आशिल्ली.

ह्या 'वेंचीक पुंडलीक' संपादनांत कविता-गीतांचो विभाग बेस बरो जमला अशें मनासावन म्हणून दिसता. चार-पांच कवितांची भर घातिल्ली जाल्यार कवी नायकाची भाववृत्ती आनी तांचे भावकथितेंतली वैवस्था सुस्पष्टपणान दिसूंक पावतली आशिल्ली. ह्या कविच्या रचनांनी शब्दरुपांची उत्कटताय जितली प्राणभूत तत्त्व जावन येता तितली तांच्या कथांतल्यानय दिसता. हे विशिंची तुळा करपाक एक विस्तृत बसका मेळटली आशिल्ली. ह्या कविच्या रचनांनी एक आर्त लय भरून आसा, हेंय हेलमतलें आशिल्लें. पूण ही आर्त लय सौंदर्यवादी संवेदनशीलतायेक लागींची नासून अस्तित्वावादी संवेदनशीलतायेक लागसार दवरपी आसा.

'रानसुंदरी' हें बालनाटक म्हळ्यार बालसाहित्यकार पुंडलीक नायक हांचें एक सनातन तास. ताचें दर्शन ह्या 'वेंचीक पुंडलीक' संपादनांत पर्थून एक फावट जालें. परत एकांकी घेतासतना 'एका जुंव्यार जंय' निवडचे बदला 'वाटयुको वाटसुरो' ही असंग्रहित एकांकी घेतिल्ली जाल्यार एकांकीकार पुंडलीक नायकांतल्या तात्विक विचारवंताचो परिचय जावंक पावतलो आशिल्लो अशें दिसता.

'श्री विचित्राची जात्रा' हें वाचप्याक अंतर्मुख करपी नाटक. मनशाच्या अस्तित्वाचो आनी ताच्या अस्तित्वांत आशिल्ल्या चिरंतन वेदनेचो सोद घेवपाचो यत्न ह्या नाटकांत बऱ्याच अंशान फळदीक जाला. आंतरिकपणानच कथासूत्र फुलत-फळत गेल्लें आसा. देखून नाटककार नायकाचे प्रगल्भतेची कुरू दाखोवपी हें नाटक ह्या संग्रहाखातीर वेंचून संपादप्यांनी आपणालीय प्रगल्भताय दाखयल्या, अशें म्हणून दिसता. हो नाटककार पुराय भारतीय संस्कृतायेचो राखणदार; परंत हें नाटक चिके हेर प्रकृतिचें. ते हतबुद्ध अवस्थेचें प्रतीक. दुख्खभोगाचो ध्यास घेवपी नाटक हें. ह्या नाटकांत 'कोणतरी' म्हणटा - 'मेळ्ळें. पापणीचें दूक मेळ्ळें. बाकीचीं सगळीं दुकां मातयेंत भरसलीं पुण हें एकूच मेळ्ळें. ह्या फातराचेर दूक अरसता आसतना फातराच्या काळजांत कितें भगभग पेटला आसतलो ! पुण मनशाचीं काळजां हाजेपरस कितलीं निबर ! पापणीचें दूक शेणलां ! दुकांत कुळार शेणलां !' खंय तरी हें नाटक जिणेची भीषणताय गडद करता. देखून तें अभ्यासकाकूय व्याकूळ करून सोडटा.

ह्या संग्रहाच्या दुसऱ्या विभागांत जें समिक्षात्मक लिखाण आस्पावलां, तें मात तितलें समाधान दिता अशें म्हणूं नज. ह्या विभागाचें शीर्षक 'मोलावणी' अशें आसा. परंत मोलावणी, म्हळ्यार मूल्यमापन करता आसतना जी वस्तुनिश्ठताय लागता ते मानसिकतायेचो मोलावणेंत अभावच दिसता. साहित्यीक पुंडलीक नारायण नायक हांचे वट्ट बरपावळिचें मूल्यमापन करूंक सोदपी प्रा. भावे, प्रा. कानोळकार वा प्रा. प्रियदर्शिनी तडकोडकार हांकां सैद्धान्तिक समिक्षण करपाची समजच ना, अशें म्हणप साप्य अन्यायाचें जातलें, परंत तांणी साहित्य समिक्षा करतासतना साहित्यकृतिचें विश्लेशण

आनी मूल्यमापन ह्यो दोन गजाली नदरेआड कश्यो केल्यो, हें मात म्हजे अल्पमतीक कळना.

खरें म्हळ्यार साहित्यीक नायकाचे बरपावळिचें समिक्षण करता आसतना बरपावळींत जें संकल्पना-व्यूह आसात तांची वस्तुनिश्ठ चिकित्सा करपाची गरज आशिल्ली. असले बरपावळिचें मूल्यमापन करता आसतना जी मानसिकताय जाय पडटा आनी ज्या साहित्यिक पर्यावरणाची गरज आसता ते विशीं हांवें म्हजें मत हेर माध्यमांतल्यान (जाग, ऑगस्ट १९९९, पा. ८) आदींच उक्तायिल्लें आसा. प्रा. कानोळकार आनी प्रा. प्रियदर्शिनी तडकोडकार हांणी अभ्यास करपाच्यो दिको दाखयल्यात. देखीक, "तांचे कवितेंत नाटक आसा जाल्यार नाटकांत कविता, कथेंत नवलकथा जाल्यार नवलकथेंत कथा; नवलकथेंत नाटक जाल्यार कथेंत रेडियो-नाटक, अशे तरेची गुंतवळ जाल्ली नदरेक पडटा. ताकाच लागून संतुस्ट जावंक नाशिल्ल्यान जावंचे, ताणें आपल्या साहित्याचे विविध प्रकारांतल्यान रुपकार केल्ले पळोवंक मेळटात" अशें प्रा. कानोळकार (वेंचीक पुंडलीक, पान. २४२) म्हणटात तेन्ना पुंडलीक नारायण नायक ह्या साहित्यिकाचे मानसिकतेचो सोद घेवपाचीय ते दिका दाखयतात. "पुंडलीक नायकांचे बरपावळीक बेस बरो न्याय दिवपाखातीर कांय प्रमाणांत 'नेटिव्हिजम' ह्या साहित्यिक संप्रदायांतलीं तत्वां चड उपकारक थारूं येतात... ते निमतान 'वसाहतवादी' विचारांचो नव्यान विचार करपाची संद मेळटा" अशें प्रा. प्रियदर्शिनी तडकोडकार हांणी म्हळां (पा. २६०). कोंकणी समिक्षण अद्यावत करपाची ही दिका तांणी दाखयल्या अशें म्हणप समा जातलें. तशेंच, पुंडलीक नारायण नायक हो साहित्यिक पुंडलीक नारायण नायक कसो जालो, ह्या प्रस्नाची जाप सोदपा खातीर ताका समकालीन आशिल्ल्यांचोय उल्लेख कसो टाळूं येत ? ह्या साहित्यिकांचें अनन्यसाधारणपण सोदपाचो यत्न करुंयेता म्हणपाची ह्या साहित्यिकाच्या बरपावळिची आनीक एक दिका. पूण प्रा. भावे हांणी तर मुदलांत पुंडलीक नारायण नायक ह्या लेखकाच्या अस्तित्वात पुराय चेपणाखाला आयिल्ले वरी निखटें परिचयपर लेखन केल्लें आसा, हातूंत दुबाव ना. खरें सांगपाचें म्हळ्यार, प्रा. भावे हांणी हें संपादन करचे पयलीं समिक्षणपर सुरबूस बरप केल्लें आसा. तांचे बरपावळींत बौद्धिक कुशळताय आसता. देखून ह्या संपादनाच्या निमतान तांणी तितल्याच सदच्या सभावीक आत्मविस्वासान समिक्षण केल्लें जाल्यार वा तांकां तशी संद मेळिल्ली जाल्यार पुंडलीक नारायण नायक ह्या साहित्यिकाक एक समर्थ समिक्षक मेळटलो आशिल्लो. प्रा. भावे हांणी ही संद सादची अशें मनाथावन सांगणशें दिसता.

एखाद्रो 'वेंचीक संग्रह' उजवाडायतना जितलीं आडमेळीं येवं येतात तितलींय 'वेंचीक पुंडलीक' हो संग्रह उजवाडायतना आयिल्लीं आसतलीं. देखून, कितेंय जावं, कशेंय जावं, मुखेल संपादपी भौ. राजू नायक आनी तांचे समर्थ सहाय्यक प्रा. भावे आनी ज्योतीबाय कुंकळकार हांणी कोंकणी भाशा मंडळाचें दायज बेस बरें फुडें चलयलें म्हणपाक 'वेंचीक पुंडलीक' संग्रह गवाय आसा, अशें म्हणणशें दिसता.

वेंचीक पुंडलीक

कोंकणी भाशा मंडळ, गोंय, १९९९

पानां : २६४

मोल : २२५/-